

ÚVOD DO KNIHY TOBIÁŠ

1. NÁZOV, MIESTO V KÁNONE A OBSAH KNIHY

1.1. Názov. Grécky text spisu má názov *Kniha Tobitových príbehov*, kým hebrejský preklad má nadpis *Kniha Tóbiho*. Tobit je grécka transliterácia hebrejského tvaru *tobi* (doslovne = moje dobro), ktorá je skráteninou osobného teoforického mena *Tobijáh* (Tobiáš = Jahve je dobrý). Vulgáta používa meno Tobiáš na označenie obidvoch hlavných osôb knihy, otca i syna, ale v prekladoch do moderných rečí a v Novej Vulgáte sa otec uvádza pod menom Tóbi a syn sa volá Tobiáš.

1.2. Miesto v kánone. Kniha Tobiáš je deuterokánonický spis Starého zákona; preto sa v židovskom a protestantskom kánone neuvádza. Niekedy ju zaraďujú medzi poučné starozákonné knihy, ale častejšie sa uvádza medzi dejepisnými knihami Starého zákona. Vo vydání Rahlfsovej Septuaginty sa uvádza po knihách Ester a Judita, kým vo Vulgáte a v Novej Vulgáte je pred nimi.

1.3. Obsah. Kniha opisuje príhody Izraelitu Tóbiho, deportovaného spolu s jeho rodinou do asýrskeho mesta Ninive, ktorý aj v zajatí verne zachovával Mojžišov zákon a konal skutky milosrdenstva voči Izraelovým synom aj napriek prenasledovaniu, strate majetku, slepote a výčitkám svojej manželky. Paralelne sa opisuje utrpenie jeho príbuznej Sára, Raguelovej dcéry, v médskom meste Ekbatana, pre potupné výčitky a urážky otrokyne, ktorá ju falošne obviňovala z vraždy siedmich manželov. Tóbi a Sára sa vo svojom súžení obracajú k Bohu o pomoc. On posielal anjela Rafaela (hebr. *Refa'el* = Jahve uzdravuje), aby zachránil Sárú a uzdravil Tóbiho. Tóbi chce zabezpečiť synovi budúcnosť, preto posielal Tobiáša do médskeho mesta Rages ku Gabaelovi, aby u neho vybral požičané peniaze. V podobe testamentu mu dáva otcovské napomenutia a rady, ktoré sú hlavné princípy náboženského a mravného života Izraelitov. Tobiáša na ceste sprevádza anjel Rafael v ľudskej podobe, vyslobodzuje ho z nebezpečenstiev a radí mu, aby sa uchádzal o ruku Raguelovej dcéry Sára, ktorá mu ako príbuzná právom prislúcha. Tobiáš s Rafaelovou pomocou oslobodí nevestu spod vplyvu zlého ducha a uzavrie s ňou manželstvo. Rafael medzitým prevezme od Gabaela peniaze, prinesie ich Tobiášovi a odprevadí novomanželov na spiatočnej ceste do Ninive, kde Tobiáš podľa anjelovej rady uzdraví otca zo slepoty. Nakoniec Rafael obom prezradí, že je Pánovým anjelom a zmizne im pred očí. Vtedy Tóbi ďakovnou piesňou zveľbuje Pána a prorockým chválospevom oslavuje nový Jeruzalem ako stredisko tých, ktorých si Boh vyvolil na spásu. V závere knihy sa opisujú posledné udalosti Tóbiho a Tobiášovho života v pokoji a v blahobyte.

2. TEXT KNIHY TOBIÁŠ

2.1. Pôvodný text Knihy Tobiáš bol napísaný v semitskej reči, ale biblisti stále debatujú o tom, či to bolo v hebrejčine alebo v aramejčine. Vo štvrtej qumránskej jaskyni našli fragmenty štyroch rukopisov Knihy Tobiáš v aramejčine a jedného v hebrejčine, ale ťažko zistiť, či qumránske texty majú nejaký vzťah k originálu a ktorá z oboch rečí bola použitá v pôvodine. Dosiaľ publikované texty Knihy Tobiáš v hebrejčine a v aramejčine sú neskoršie preklady z gréckej osnovy. Náhradou pôvodného textu sú staré preklady, medzi ktorými je najdôležitejší grécky preklad.

2.2. Grécky text sa zachoval v troch recenziách:

2.2.1. Text v Sinajskom kódexe (S) je rozsiahly a napísaný živým štýlom. Chýbajú v ňom state 4, 7 – 19 a 13, 8 – 11. Keďže oplýva hebraizmami a podobá sa fragmentom objaveným v

Qumráne, mnohí biblisti ho pokladajú za text, ktorý je blízky originálu. Na ňom sa zakladá i *Vetus latina*, ktorú Cirkev používala pred Hieronymom.

2.2.2. Vatikánsky (B) kódex, Alexandrijský (A) kódex, Oxyrhynchský papyrus 1594 a väčšina minuskulných gréckych kódexov má krátky, ale úplný text v literárnej gréčtine. V tejto recenzii možno pozorovať úsilie, aby opísané udalosti povzbudzujúco zapôsobili na čitateľa. Je úradným textom Gréckej cirkvi. Podľa neho urobili aj sýrsky, arménsky, etiópsky a koptský preklad.

2.2.3. Grécky text v minuskulných kódexoch 44, 106, 107, 610 a v Oxyrhynchskom papyruse 1076 je vycibrenejší ako text Sinajského kódexu a zároveň sú na ňom stopy vplyvu textu Vatikánskeho a Alexandrijského kódexu.

2.3. Latinské preklady. *Vetus latina* podáva na niektorých miestach výborný text Knihy Tobiáš. Svedčia o tom najmä citácie v spisoch mnohých latinských cirkevných otcov pred Hieronymom.

Latinská Vulgáta je voľným prekladom knihy, ktorý Hieronym urobil podľa starolatinského prekladu s pomocou istého rabína z aramejskej osnovy, preloženej z gréckeho textu. Keďže Hieronym si málo cenil Knihu Tobiáš, preložil ju narýchlo za jeden deň a len preto, aby vyhovel naliehavým žiadostiam biskupov Chromantia a Heliodora. Okrem toho do prekladu uviedol niektoré svoje moralizačné dodatky, ako napr. 2, 12 – 18; 3, 18 – 22; 6, 16 – 22; 7, 14 – 15 (porov. *PL* 29, 23 – 26).

2.4. História textu Knihy Tobiáš je, ako vidno, veľmi komplikovaná a spleťtá. V tejto situácii mnohí biblisti dávajú dnes prednosť textu dlhej gréckej recenzie v Sinajskom kódexe a podľa potreby ho opravujú a dopĺňajú textami z Vatikánskeho a Alexandrijského kódexu. Krátky text Vatikánskeho kódexu nie je vždy zárukou verného znenia originálu, lebo môže byť výsledkom redakčnej a štylistickej úpravy textu. I keď sa Kniha Tobiáš v Hieronymovej Vulgáte v mnohom podobá textu Vatikánskeho kódexu, z hľadiska textovej kritiky nemá veľkú hodnotu. Preto sa vo vydaní Novej Vulgáty a všeobecne v moderných prekladoch už viac neuvádza, a ako text Knihy Tobiáš sa podáva osnova dlhej gréckej recenzie.

3. ROZDELENIE KNIHY

Knihu možno podľa obsahu rozdeliť na tieto časti:

Prológ (1, 1 – 2).

I. Skúšky a utrpenia spravodlivých (1, 3 – 3, 17):

1. Tóbiho vernosť Božiemu zákonu (1, 3 – 9)
2. Zajatie a prenasledovanie (1, 10 – 22)
3. Tóbiho slepota, trpezlivosť a manželkine výčitky (2, 1 – 14)
4. Tóbiho modlitba (3, 1 – 6)
5. Utrpenie a modlitba Sára (3, 7 – 15)
6. Vypočutie Tóbiho a Sárinej modlitby (3, 16 – 17)

II. Cesta Tobiáša s anjelom Rafaelom do Ekbatany (4, 1 – 12, 22):

1. Tóbiho testament: otcovské napomenutia a rady (4, 1 – 21)
2. Rafael Tobiášovým sprievodcom na ceste (5, 1 – 23)
3. Tobiáš a ryba (6, 1 – 9)
4. Plánovanie manželstva (6, 10 – 19)

5. Prijatie v Raguelovom dome (7, 1 – 8)
6. Tobiáš dostáva Sáru za manželku (7, 9 – 17)
7. Prvá noc novomanželov (8, 1 – 18)
8. Svadobná hostina (8, 19 – 21)
9. Vyzdvihnutie uložených peňazí (9, 1 – 6)
10. Tobiášovi rodičia ustarostení o syna (10, 1 – 7)
11. Návrat Tobiáša so Sárrou do Ninive (10, 8 – 14)
12. Tóbiho uzdravenie od slepoty (11, 1 – 20)
13. Rafael sa dáva poznať; jeho náuka a rady (12, 1 – 22)

III. Tóbiho chválospev, predpovede a posledné napomenutia (13, 1 – 14, 11):

1. Tóbiho chválospev (13, 1 – 18)
2. Tóbiho predpovede (14, 1 – 7)
3. Tóbiho posledné napomenutia (14, 8 – 11)

Epilóg (14, 12 – 15)

4. LITERÁRNY DRUH

4.1. Kniha Tobiáš sa navonok javí ako historický román, ktorý v presnom zemepisnom (1, 1. 16; 2, 10), chronologickom (1, 21. 22), sociálnom (1, 17; 2, 3) a zákonodarnom (5, 3. 14; 7, 15 – 16) zarámovaní opisuje životné udalosti Tóbiho rodiny v asýrskom zajatí. Pri pozornom rozbere uvedených údajov vychádza však najavo mnoho nepresností a nedôsledností. Napríklad sa hovorí, že Neftalihu kmeň deportoval Salmanassar V. (726 – 722 pred Kr.; porov. 1, 1. 13), kým v skutočnosti ho do zajatia odviezol Tiglatpilésar III. (745 – 727; porov. 2 Kr 15, 29). Ďalej sa spomína, že Tóbi bol očitým svedkom rozdelenia kráľovstva na Izraelské a Judské, k čomu došlo roku 930 pred Kr. (porov. 1, 4), ale zároveň sa tvrdí, že ho odviezol do zajatia Salmanassar V. (porov. 1, 2. 10), teda asi o dve storočia neskôr. Pritom sa uvádza, že keď za vlády jeho nástupcu Sennacheriba (704 – 681; porov. 1, 21 – 23; skutočným nástupcom Salmanassara V. bol však Sargon II., 722 – 704) Tóbi oslepol, mal podľa krátkeho textu iba 58 rokov (podľa 14, 2: 62 rokov). Takisto sa tvrdí, že syn Tobiáš, narodený pred deportáciou (734/733), bol svedkom zničenia Ninive (612) a zomrel vo veku 117 rokov (podľa iných textov 107 alebo 127 rokov; porov. 14, 4). Nepravdepodobné je aj tvrdenie (porov. 5, 6), že by sa v tých časoch dala za dva dni prekonať vzdialenosť medzi mestami Ekbatana a Rages (asi 300 km!). Všetko naznačuje, že autor nemal za cieľ podať presné historické a zemepisné údaje. Jemu šlo viac o literárne spracovanie udalostí s cieľom náboženského a mravného poučenia. Svedčí o tom štruktúra celého diela a štylistická kultivovanosť textu.

4.2. Autor majstrovsky spracúva naratívny materiál tak, aby vo svojom diele vytvoril perfektný paralelizmus medzi vystupujúcimi osobami. Tóbi, Anna a Tobiáš sa svojím správaním prekvapivo podobajú Raguelovi, Edne a Sárre. Utrpenie a modlitba Tóbiho a Sárre sú časovo a obsahovo paralelné. Anjel Rafael je protikladom zlého ducha Ašmodaja [Asmodeja] (hebr. = „Ničiteľ“, „Záhube“). Keď Tóbi posielal syna, aby si našiel manželku, ani slovom sa nezmiňuje o Sárre (porov. 4, 12); Tobiáš sa dozvie od anjela Rafaela, že ona mu ako príbuzná právom prislúcha, aby sa stala jeho ženou (porov. 6, 11 – 12). Z viacerých náznakov možno teda usudzovať, že autor spracoval jednotlivé udalosti tak, aby účinnejšie slúžili vopred presne určenému didaktickému a výchovnému cieľu jeho spisu.

4.3. V knihe je veľa záhadných a zázračných udalostí, medzi ktoré patria napr.: Rafaelova osoba a činy, ktoré nakoniec on sám vysvetľuje, že boli iba zdanlivým videním (porov. 12,

19); záhadná smrť Sáriných siedmich mužov hneď prvú noc po svadbe (porov. 3, 8); pôsobenie zlého ducha Ašmodaja [Asmodeja] a jeho zneškodnenie (porov. 3, 8; 6, 14 – 15; 7, 11; 8, 2 – 3); zaútočenie obrovskej ryby (porov. 6, 2 – 3); liečivý účinok rybieho srdca, pečene a žlče (porov. 6, 4 – 9; 8, 2 – 3; 11, 11 – 12) a iné. Zdá sa, že aj zdôrazňovanie týchto mimoriadnych javov má skôr za cieľ povzbudiť čitateľov, ako uvádzať fakty, ktoré sa skutočne stali.

4.4. V knihe je tiež veľa sapienciálnych výrokov a mravných odporúčaní. Modlitby, ktorými sú opísané udalosti popretkávané, dodávajú dielu hlbokú náboženskú dimenziu (porov. 3, 2 – 6. 11 – 15; 8, 5 – 8. 15 – 17; 10, 11; 11, 17; 13, 1 – 18). Povzbudzujúco pôsobia aj časté dialógy medzi vystupujúcimi osobami (porov. 2, 13 – 14; 5, 1 – 22; 6, 7 – 18; 7, 1 – 17; 10, 1 – 11; 12, 1 – 4).

Záverom možno povedať, že Kniha Tobiaš formálne a obsahovo patrí k sapienciálnemu literárnemu druhu. Cieľom autora bolo podať vo forme dramatického, umelecky spracovaného fiktívneho deja mravné a náboženské posolstvo na spôsob židovského výkladu a reлектúry Biblie (tzv. midraš), ako sa začali uplatňovať v období po babylonskom zajatí.

5. PRAMENE KNIHY TOBIÁŠ

Autor použil pri písaní tohto poučného spisu rozličné biblické a mimobiblické pramene.

5.1. Biblické pramene. Pri spracovaní námetu Knihy Tobiaš sa autor inšpiroval rozprávaním o patriarchoch v Knihe Genezis. Manželstvo Tobiaša so Sárrou má mnoho styčných bodov s manželstvom Izáka s Rebekou: hľadanie nevesty medzi najbližšími príbuznými (porov. 4, 12 – 13; 6, 11 – 13 s *Gn* 24, 3 – 4. 37 – 38), prítomnosť anjela na ceste (porov. 5, 4 – 17 a 5, 17 s *Gn* 24, 7. 40), svadobná hostina (porov. 8, 19 – 21 s *Gn* 24, 54), udalosti pri odchode (porov. 10, 8 – 11 s *Gn* 24, 54 – 56. 60) atď. Autor závisel aj od Pentateuchu najmä pri opisovaní náboženských a mravných zvykov svojho času, ako sú desiatky (porov. 1, 7 s *Dt* 18, 3 – 5; *Nm* 18, 24 – 26), predpisy o pokrmoch (porov. 1, 11 s *Lv* 11; *Dt* 14), pomoc chudobným (porov. 1, 8 s *Dt* 14, 22 – 29) atď. Často sa odvoláva na Mojžišov zákon a osobitne na Deuteronomium (porov. 1, 6 – 8; 6, 13; 7, 12 – 14).

Historické zarámovanie opisovaných udalostí je závislé od správ kníh kráľov. Cítiť aj vplyv prorockých kníh, predovšetkým predpovedí o zajatí a o obnovení náboženského života judského obyvateľstva. V mravných radách je jasný vplyv Knihy prísloví, Knihy Sirachovcovej a Knihy múdrosti, kým v modlitbách sa zrkadlí nábožnosť žalmov. Ešte viac podobností možno zaznamenať vzhľadom na hlavné idey Knihy Jób: téma skúšaného spravodlivého (porov. 1, 1 – 8 s *Jób* 1, 1 – 5), ktorý znovu nadobúda zdravie a blahobyt (porov. 11, 13 – 18; 14, 1 – 4 s *Jób* 42, 12 – 15), zásah zlého ducha (porov. 3, 8 s *Jób* 1, 6; 2, 1), choroba (porov. 2, 9 – 10 s *Jób* 2, 7 – 8), výčitky manželky a priateľov (porov. 2, 8. 13 – 14; 3, 9 – 10 s *Jób* 2, 9. 11 – 13) a iné.

5.2. Mimobiblické pramene. V gréckom texte Knihy Tobiaš sa viac rás spomína istý Achikar, veľký vezír asýrskych kráľov Sennacheriba a Asarhaddona, o ktorom sa rozpráva v spise známom pod názvom „Achikarova múdrosť“ alebo „Povešť o Achikarovi“. Ide o ľudovú povesť napísanú po aramejsky v 6. – 5. storočí pred Kr. v Mezopotámii a veľmi rozšírenú v starovekom Oriente. Jej aramejský text objavili medzi papyrusovými dokumentmi v rokoch 1906/1907 na nílskom ostrove Elephantine. Sú v nej dlhé state sapienciálneho rázu, ktoré kolovali v sýrskom, arabskom, etiópskom a arménskom preklade. V kódexoch A, B a S Knihy Tobiaš sa Achikar výslovne spomína (porov. 1, 21 n.; 2, 10; 11, 18; 14, 10) a niektoré

výroky sa podobajú výrokom tejto legendárnej postavy (porov. *Tob* 4, 2 s *Achikar* 3, 1; 4, 13 s 3, 9; 4, 18 s 3, 13; 4, 19 s 3, 16; 14, 10 s 33, 7). Autor *Knihy Tobiáš* predstavuje Achikara ako príbuzného Tóbiho, čím chce pravdepodobne vyzdvihnúť protagonistu svojho spisu ako „židovského Achikara“.

Kniha Tobiáš je napriek mimobiblickým vplyvom v pravom zmysle biblické a židovské literárne dielo. Monoteistická predstava o Bohu a o jeho vlastnostiach, vysoká mravná náuka a náboženský profil vystupujúcich postáv sú hodnoty, ktorými sa *Kniha Tobiáš* líši od všetkých diel mimobiblickej literatúry.

6. AUTOR, MIESTO A ČAS VZNIKU KNIHY

6.1. Autor. V gréckom texte hovorí Tóbi v niektorých statiach (porov. 1, 3 – 3, 15) v prvej osobe. To však je čisto literárna fikcia, preto z toho nemožno uzatvárať, že knihu napísal sám Tóbi. Neznámy autor bol určite hlboko veriaci Žid, ktorý sa dobre vyznal v biblických spisoch, verne zachovával predpisy Zákona a dobre poznal aj literatúru a ľudové povesti svojho prostredia. Biblisti podčiarkujú vynikajúci literárny talent autora: niektoré state knihy svedčia o jeho mimoriadnych spisovateľských a rozprávačských schopnostiach, napr. epizóda s veľkou rybou (porov. 6, 2 – 3), napínavé dobrodružstvo novomanželskej noci (porov. 8, 1 – 9), príprava hrobu pre Tobiáša (porov. 8, 10 – 13), viaceré fázy jeho návratu do rodičovského domu (porov. 11, 1 – 18) a iné.

6.2. Miesto a čas. Miesto vzniku knihy je neznáme. Podľa rôznych náznakov sa zdá, že kniha bola napísaná pre Židov v diaspore. Aj skutočnosť, že *Kniha Tobiáš* sa neuvádza v palestínskom kánone, svedčí, že spis vznikol v prostredí mimo Palestíny.

Keďže autor nepozná dobre dejiny pred babylonským zajatím, ale má rozsiahle vedomosti o udalostiach a ideách neskorších storočí (napríklad o reštaurácii Izraela, porov. kap. 13 – 14, a o novom jeruzalemskom chráme, porov. 14, 5), kladie sa pôvod knihy do poexilového obdobia. Autor vskutku pozná už kodifikáciu Pentateuchu, vyvinuté zákonné ustanovenia a zbierky prorockých spisov a mnohých žalmov. Spomínanie perzského mesta Rages, desiatkov (porov. 1, 7), gréckej drachmy (porov. 5, 15) a gréckeho názvu mesiaca (2, 12), náuka sapienciálnej literatúry, náboženské a mravné učenie deuterokanonického rázu naznačuje, že kniha vznikla v helenistickom období. Podobnosť učenia s *Knihou Sirachovcovou* by ukazovala, že kniha bola napísaná okolo roku 200 pred. Kr.

7. KÁNONICKOSŤ

7.1. Hoci sa *Kniha Tobiáš* neuvádza v palestínskom židovskom kánone, Židia ju mali vo veľkej obľube. Použil ju autor starozákonného apokryfného spisu *Knihy jubileí* (porov. 10, 4 – 6 s *Iub* 27) a poznali ju aj príslušníci qumránskeho spoločenstva. Ale Jozef Flávius a Filón Alexandrijský ju nikdy necitujú a v Novom zákone sa nespomína ani raz, hoci prvotná Cirkev používala Septuagintu a pokladala *Knihu Tobiáš* za biblický spis. Mnohí cirkevní otcovia (Polykarp, Klement Alexandrijský, Origenes, Cyprián, Ambróz a iní) ju však vo svojich dielach často citujú ako Sväté písmo. I keď ju niektorí cirkevní otcovia neuznávali za kánonický spis (Atanáž, Cyril Alexandrijský, Epifánus, Gregor Nazianský, Hilár Piktavský a Hieronym), odporúčali ju čítať najmä novokrstencom.

7.2. Kánonickosť *Knihy Tobiáš* bola výslovne uznaná na konciloch v Hippone (393), v Kartágu (397 a 419) a definitívne vyhlásená na všeobecných konciloch vo Florencii (1441), v Tridante (1546) a na Prvom vatikánskom koncile (1870).

8. NÁBOŽENSKÁ NÁUKA

8.1. Odplata za ľudské činy. Ústrednou témou Knihy Tobiáš je tradicionálne učenie o časnej odplate ľudských činov. Dobrý a spravodlivý Boh často skúša tých, ktorí sa ho boja. Jeho láskavá prozreteľnosť ich sprevádza a podporuje v súženiach a nakoniec ich od nich oslobodzuje a odmieňa ich šťastím, ktoré spočíva v dlhom živote a v blahobyte. Táto náuka sa v knihe často podáva vo forme sapienciálnych výrokov (porov. 4, 3 – 19; 12, 7 – 10; 14, 8 – 11). Svätopisec dokazuje pravdivosť tejto náuky na životných osudoch spravodlivých Tóbiho a Sáry, ktorí prešli výraznými fázami skúšky a oslobodenia. Tóbi sa stal obeťou nezaslúženého nešťastia, keď plnil predpisy Zákona. Sára sa dostala do osídí zlého ducha. A obidvaja sa stali terčom nespravodlivej sarkastickej kritiky až natoľko, že si žiadali zomrieť. Boh však vyslyšal ich prosby a zasiahol do ich života prostredníctvom anjela Rafaela, ktorý ich vyliečil a vyslobodil z utrpenia. Kniha má za cieľ poukázať na mimoriadnu Božiu pomoc spravodlivým a bohobojným ľuďom a príkladom hlavných postáv chce viesť čitateľa k vernosti Zákona, k modlitbe a k trpezlivosti v životných skúškach.

8.2. Boh. Svätopisec osobitným spôsobom vyzdvihuje Božiu transcendentnosť. Boha nazýva „Kráľom vekov“ (porov. 13, 7), „Kráľom nebies“ (porov. 13, 13), preto ho ľudia musia oslavovať, chváliť a velebiť (porov. 13, 3. 7. 16). Boh je „svätý“ (porov. 12, 12. 15), obklopený slávou (porov. 12, 15), ale je aj milosrdný (porov. 3, 2) a otcovský (porov. 13, 4). On prebýva na nebesiach (porov. 5, 17) a v jeruzalemskom chráme (porov. 13, 10. 17).

8.3 Náuka o anjeloch. Boh komunikuje s ľuďmi prostredníctvom anjelov. Rafaelova osoba a jeho poslanie je však jedinečným javom v Biblii. On nie je iba ochrancom ľudí (porov. 5, 21 – 22), ale aj ich sprievodcom na cestách a uzdravovateľom (porov. 3, 17; 6, 7 – 9), sprostredkovateľom manželstva (kap. 7) a príhovorcom u Boha (porov. 3, 16 s 12, 12). V ľudskej podobe je v službách celej jednej rodiny. On sám hovorí, že jeho prítomnosť a jeho činnosť sú iba zdanlivé, a keď sa s rodinou Tóbiho uskutoční dobrotivý Boží plán, on hneď zmizne z ľudských očí.

8.4. Rodinný život. Svätopisec predstavuje hlavnú osobu knihy v jej prirodzenom životnom prostredí, v rodine, ktorá tvorí rámec ľudského diania, s jej ťažkosťami, napätiami, utrpeniami, ale aj s jej radosťami a rodinným šťastím. Rodina je základom ľudskej spoločnosti, v ktorej sa traduje duchovné dedičstvo národa (porov. 1, 8; 4, 19; 14, 3. 8 – 9). Preto sa v knihe zdôrazňujú tie čnosti, ktoré napomáhajú svorné spolunažívanie členov rodiny, najmä úcta k rodičom (porov. 1, 8; 3, 10. 15; 4, 3 – 4; 6, 15; 14, 12 – 13). Jedným z rozhodujúcich okamihov je v rodinnom živote uzavretie manželstva, od ktorého závisí budúcnosť novej generácie. Nie div, že starosť o synovo manželstvo je stredobodom Tóbiho rád a usmernení Tobiášovi (porov. 4, 12 – 13) a manželstvo podľa Božej vôle je ústrednou časťou celej knihy (porov. kap. 6 – 8).

8.5. Nábožný život. Nábožný život sa podľa Knihy Tobiáš prejavuje dobrými skutkami, medzi ktorými vyniká almužna (porov. 1, 16; 2, 2 – 4; 4, 7 – 11. 16 – 17; 12, 8 – 9) a súcit s mŕtvymi (porov. 1, 17 – 18; 2, 3 – 8; 4, 4; 14, 12 – 13). Zoznam čností a skutkov milosrdenstva v Tóbiho testamente (porov. 4, 3 – 21) a jeho odporúčania pred smrťou (porov. 14, 8 – 11) vyzdvihujú vznešený ideál náboženského a mravného života, ktorý autor predkladá Židom v diaspore. Osobný nábožný život sa zakladal na bázni pred Bohom (porov. 1, 12; 4, 19. 21; 6, 18; 8, 4. 7) a prejavoval sa vo vernosti Bohu (porov. 1, 12; 2, 2; 4, 5; 14, 8 – 9), v zachovávaní predpisov Zákona o uzavieraní manželstva medzi príslušníkmi rodu (porov. 4, 12 – 13; 6, 16; 7, 10. 12), o láske k rodine a k bratom z vlastného pokolenia (porov.

1, 3. 16. 17; 2, 2 atď.) a o spravodlivej odmene za vykonanú prácu (porov. 4, 14; 5, 3. 7. 10. 15; 12, 1). Charakteristické črty mravného života nábožných Židov boli hlavne poctivosť (porov. 4, 6), striedmosť (porov. 4, 15) a manželská čistota (porov. 8, 7). Vysoko sa hodnotila modlitba, ktorá posväcuje celý ľudský život a je pomocou v nebezpečenstve (porov. 6, 18; 8, 4 – 8) a posilou v utrpení (porov. 3, 2 – 6. 11 – 15). Najdokonalejšou formou modlitby je chvála a zvelebovanie Boha (porov. 5, 17; 7, 17; 8, 15 – 17; 10, 11. 13; 11, 14. 17) a vzdávanie vďaky za jeho milosrdenstvo a spravodlivosť (porov. 3, 2 – 4).

8.6. Videnie budúcnosti. Tóbi si je vedomý, že patrí k národu, ktorého príslušníci sú „synmi prorokov“ (porov. 4, 12), čiže ľudia, ktorí majú úzky vzťah k Bohu. Svoj osobný a národný osud v zajatí interpretuje vo svetle prorokov: nešťastie, ktoré ich zastihlo, bolo trestom za ich hriechy (porov. 2, 6). V kategóriách židovskej apokalyptiky a eschatológie vyzýva svoj ľud na obrátenie a ohlasuje prorokmi sľubovanú spásu (porov. 13, 2 – 10). V proročkej perspektíve vidí nový Jeruzalem, ktorý sa stane centrom kultu jediného Boha pre všetky národy (porov. 13, 11 – 18).

* * *

Záverom možno povedať, že Kniha Tobiáš, v ktorej sa harmonicky prepletá vznešený ideál náboženského života, hlboký duch viery v Božiu prozreteľnosť a horúca láska k Bohu, k rodine a biednym, sa v mnohom približuje k novozákonnému posolstvu. Preto môže byť aj dnes užitočnou a povzbudzujúcou lektúrou i pre tých, čo veria v Ježiša Krista.

KNIHA TOBIÁŠ

Prológ, 1, 1 – 2

1¹ Kniha príbehov Tóbiho, syna Tobiel, syna Ananiela, syna Aduela, syna Gabaela, syna Rafaela, syna Raguela. Patril do Azielovho potomstva a do Neftaliho kmeňa. ² Za čias panovania asýrskeho kráľa Salmanassara bol odvedený do zajatia z Tisbe, ktoré je južne od Neftaliho Kádeša v Hornej Galilei, nad Asorom smerom na západ, na sever od Fegoru.

I. Skúšky a utrpenia spravodlivých, 1, 3 – 3, 17

Tóbiho vernosť Božiemu zákonu. – ³ Ja, Tóbi, som kráčal po cestách pravdy a konal spravodlivé skutky po všetky dni môjho života. Veľa milosrdenstva som preukázal bratom z môjho kmeňa a národa, ktorí odišli so mnou ako zajatci do Ninive v asýrskej krajine. ⁴ Ešte keď som žil vo svojej vlasti, v izraelskej krajine – vtedy som bol mladý –, celý kmeň môjho otca Neftaliho odpadol od domu môjho otca Dávida a od mesta Jeruzalema, ktoré bolo vyvolené zo všetkých kmeňov Izraela, aby tam všetky kmene prinášali obeť. Tam bol postavený chrám, Boží príbytok, posvätený pre všetky pokolenia až naveky. ⁵ Všetci moji bratia a dom môjho praotca Neftaliho prinášali na všetkých vrchoch Galiley obeť býkovi, ktorého urobil izraelský kráľ Jeroboam v Dane. ⁶ Iba ja sám som často chodieval do Jeruzalema na sviatky, ako predpisuje pre celý Izrael večný zákon. Do Jeruzalema som prinášal prvotiny úrody, prvorodené s desiatkami z dobytku a prvotiny zo strihania oviec. ⁷ Odovzdával som to všetko kňazom, Áronovým synom, na oltár. Desiatok pšenice, vína, oleja, granátových jabĺk a iného ovocia som dával Léviho synom, ktorí slúžili v Jeruzaleme. Druhý desiatok som šesť rokov predával za peniaze a každý rok som ich použil v Jeruzaleme. ⁸ Dával som to sirotám a vdovám a prísťahovalcom, ktorí žili spolu s Izraelitmi. Prinášal som to a dával som im to každý tretí rok; jedli sme to podľa prikázania Mojžišovho zákona a podľa rád, ktoré mi dala Debora, žena nášho starého otca Ananiela, matka môjho otca, lebo môj otec zomrel a zanechal ma ako sirotu. ⁹ Keď som sa stal mužom, vzal som si za manželku Annu z potomstva nášho rodu a z nej sa mi narodil syn, ktorému som dal meno Tobiáš.

Zajatie a prenasledovanie. – ¹⁰ Keď ma odvliekli do zajatia do Asýrska, dostal som sa ako zajatec do Ninive. Všetci moji bratia a tí, čo boli z môjho rodu, jedli pokrmy pohanov. ¹¹ Ja som sa však chránil jesť z nich. ¹² A pretože som celým srdcom ostal verný svojmu Bohu, ¹³ Najvyšší mi dal milosť a priazeň u Salmanassara a zaobstarával som mu všetko, čo potreboval. ¹⁴ Chodieval som do Médska nakupovať pre neho, až kým nezomrel. V tom čase som v Rages v Médsku u Gabriho syna Gabaela uložil mešce s desiatimi talentmi striebra.

¹⁵ Keď Salmanassar zomrel, kráľom sa namiesto neho stal jeho syn Sennacherib. Moje cesty do Médska sa skončili a odvtedy som tam už nemohol ísť. ¹⁶ Za dní Salmanassara som vykonal mnoho skutkov milosrdenstva bratom z môjho rodu. ¹⁷ Svoj chlieb som dával

1, 2. Zemepisné údaje o rodisku Tóbiho dnes už nevieme presne zistiť. Asýrsky kráľ Salmanassar je tu uvedený miesto Sargona (721 – 705). Podľa Druhej knihy kráľov (15 – 25) pokolenie Neftaliho odvedol do zajatia už kráľ Tiglatpilésar v rokoch 745 – 727. Ale konečné zrušenie Severného (Izraelského) kráľovstva sa stalo roku 722 (pád Samárie). Odvedenie Tóbiho kladú niektorí na rok 708 (P. Riessler).

1, 15. Sennacherib nebol synom Salmanassara, ale Sargona. Vec si môžeme vysvetliť tak, že „syn“ tu znamená vzdialenejšieho potomka a nie bezprostredného syna. Alebo pri opisovaní vklzla pisárovi chyba.

hladným a svoj odev nahým, a keď som videl mŕtveho z môjho národa, vyhodeneho za ninivské hradby, pochoval som ho. ¹⁸ Takisto som tajne pochoval jedného, čo kráľ Sennacherib zabil, keď zutekal z Judey v dňoch súdu, ktorý nad ním vykonal Kráľ neba pre jeho rúhanie. Lebo vo svojom hneve dal zabiť mnohých z Izraela. Ja som ich telá skrýval a pochovával. Sennacherib ich hľadal, a nenašiel ich. ¹⁹ Ktosi z Ninivčanov však šiel a udal ma kráľovi, že ich ja pochovávam. Keď som sa dozvedel, že to kráľ o mne vie a že ma hľadajú, aby ma zabili, naľakal som sa a ušiel som. ²⁰ Všetok majetok mi skonfiškovali a prepadol v prospech kráľovej pokladnice. Ostala mi iba moja manželka Anna a môj syn Tobiáš. ²¹ Ale neprešlo ani štyridsať dní, čo ho jeho dvaja synovia zavraždili a ušli do hôr Araratu. Kráľom sa namiesto neho stal jeho syn Asarhaddon, ktorý ustanovil za správcu nad celým hospodárstvom kráľovstva Achikara, syna môjho brata Anaela, a mal najvyššiu moc nad celou jeho správou. ²² Achikar prosil za mňa a ja som sa mohol vrátiť do Ninive. Achikar bol totiž najvyšším dvorným čašníkom, strážcom pečate a správcom a dozorcom daní za asýrskeho kráľa Sennacheriba a Asarhaddon ho ponechal v úrade. On bol môj synovec, z môjho príbuzenstva.

2 Tóbiho slepota, trpezlivosť a manželkine výčitky. – ¹ Za vlády kráľa Asarhaddona som sa teda vrátil do svojho domu a vrátili mi aj moju manželku Annu a môjho syna Tobiáša. Na slávnosť Letníc – čo je sviatok siedmich Týždňov –, pripravili mi skvelú hostinu a sadol som si k stolu. ² Keď ho prestreli a pripravili veľa jedál, povedal som svojmu synovi Tobiášovi: „Chod' von, a ak nájdeš chudobného z našich bratov, zajatých v Ninive, ktorý celým srdcom ostal verný Pánovi, prived' ho a bude stolovať so mnou. Dočkám, syn môj, kým sa nevrátiš.“ ³ A Tobiáš vyšiel hľadať niekoho z našich chudobných bratov. Keď sa vrátil, povedal mi: „Otče!“ Ja som mu odvetil: „Čo je, syn môj?“ On vrazil: „Jedného z nášho národa uškrtili a nechali ho mŕtveho na námestí.“ ⁴ I vyskočil som, nechal som jedlo bez toho, že by som sa ho bol dotkol, a mŕtveho som odniesol z námestia a ukryl som ho v jednom dome, kým nezapadne slnko, aby som ho mohol pochovať. ⁵ Keď som sa vrátil, umyl som sa a v žalosti som prijal pokrm. ⁶ Pri ňom som si spomenul na slová proroka Amosa, ktoré vyslovil nad Bet-Elom:

„Všetky vaše sviatky sa zmenia na smútok
a všetky vaše piesne na nárek.“

⁷ I plakal som. Keď zapadlo slnko, šiel som vykopať jamu a pochoval som ho. ⁸ Moji susedia sa mi posmievali a hovorili: „Tento človek sa vôbec nebojí! Už ho raz pre takúto vec hľadali a chceli ho zabiť! No sotva im unikol, a už opäť pochováva mŕtvych.“ ⁹ Keď som ho pochoval, umyl som sa, v noci som prišiel domov a zaspal som na dvore pod stenou. Tvár som si nezakryl, lebo bolo teplo. ¹⁰ Nevedel som, že na stene nado mnou sú vrabce. Do očí mi padol ich teplý trus a spôsobil mi beľmo. Chodil som po lekároch, aby ma vyliečili, ale čím viac ma natierali liekmi, tým väčšmi sa mi oči zaťahovali škvrnami, až som celkom oslepol. Štyri roky som bol slepý a všetci moji bratia preto trpeli. Dva roky sa staral o moju výživu Achikar, kým neodišiel do Elymaidy.

¹¹ V tom čase moja manželka Anna konala doma za mzdu ženskej práce; spracúvala vlnu ¹² a dodávala ju zákazníkovi a oni jej platili. Na siedmy deň mesiaca dystri dotkala látku a

1, 18. Sennacheribovo vojsko utrpelo pod hradbami Jeruzalema ťažkú porážku, o ktorej sa dočítame v Druhej knihe kráľov (19, 35 n.); okrem toho aj 2 *Krn* 32, 21; *Iz* 37, 36 n. Pravdepodobne v asýrskom vojsku vypukol zhubný mor, ktorý donútil Asýrčanov, aby započaté obliehanie Jeruzalema zrušili. Neúspech Asýrčanov mohol mať za následok, že sa kráľ kruto pomstil na izraelských zajatcoch, ktorých už mal vo svojej ríši.

odovzdala ju zákazníkovi. Oni jej vyplatili celú mzdu a dali jej do daru aj kozliatko na hostinu. ¹³ Keď sa vrátila domov, kozľa začalo bľačať. Zavolať som si ju a spýtal som sa jej: „Odkiaľ je to kozľa?! Aby nebolo ukradnuté! Vráť ho jeho majiteľovi; veď my nesmieme jesť nič ukradnuté!“ ¹⁴ Ona mi povedala: „Dostala som ho ako dar mimo zárobku!“ Ale ja som jej neveril a opakoval som, aby ho vrátila majiteľovi. A hanbil som sa za to pred ňou. Ona mi posmešne odvrkla: „Kde sú tvoje skutky milosrdenstva?! Kdeže je tvoje dobré správanie?! Už sa ukázalo, čo z toho máš!“

3 Tóbiho modlitba. – ¹ So zarmútenou dušou som vzdychal a plakal. A vzlykavo som sa začal modliť:

² „Pane, ty si spravodlivý
a spravodlivé sú všetky tvoje skutky.
Všetky tvoje cesty sú milosrdenstvo a pravda;
ty súdiš celý svet.

³ Teraz si, Pane, spomeň na mňa a zhliadni na mňa!
Netrestaj ma za moje hriechy,
ani za hriechy a nedbalosť mojich otcov,
ktorými sme sa previnili proti tebe,
⁴ lebo sme neposlúchali tvoje prikázania.
Preto si nás vydal za korisť, do zajatia a na smrť,
aby sme boli na posmech, ohováranie a potupu u všetkých národov,
medzi ktoré si nás rozohnal.

⁵ Aj teraz sú správne všetky tvoje súdy,
keď ma tresceš za moje hriechy a za hriechy mojich otcov,
lebo sme nezachovávali tvoje prikázania
a nekráčali sme po ceste tvojej pravdy.

⁶ Urob teda teraz so mnou, ako sa ti páči;
a rozkáž odňať môj život,
aby som odišiel z povrchu zeme a obrátil sa na prach.
Je pre mňa lepšie zomrieť ako žiť,
lebo som musel počúvať nepravdivé výčitky
a je mi veľmi smutno.
Rozkáž, Pane, nech ma opustí táto tieseň;
prepust' ma do večného príbytku
a neodvracaj odo mňa svoju tvár, Pane!
Lepšie je pre mňa zomrieť,
ako skusovať takú veľkú tieseň vo svojom živote
a počúvať také potupné výčitky.“

Utrpenie a modlitba Sára. – ⁷ V ten istý deň aj Sára, dcéra Raguela, čo býval v médskom

2, 13. Tóbi je nielen svedomitý, ale až skoro úzkostlivý vo svojom zmýšľaní. Bojí sa, že by mohlo dôjsť do jeho domu niečo nepoctivo nadobudnuté. Jeho obava je prejavom úzkostlivosti, s akou chce zachovávať predpisy mravného zákona, a nie je natoľko nedôverou oproti vlastnej manželke.

3, 6. Tóbi pokladá smrť za znesiteľnejšiu vec než biedny život. Veď sa podriaďuje úplne Božej vôli. Preto je dovolené aj takto sa modliť (sv. Augustín).

meste Ekbatana, počula od jednej slúžky svojho otca potupné výčitky. ⁸ Bola totiž vydatá za siedmich mužov a zloduch Asmodej ich zabil prv, než k nej vošli ako k manželke. Slúžka jej povedala: „Ty hrdúsiš svojich mužov! Vydala si sa už za siedmich mužov a ani s jedným si neokúsila šťastie. ⁹ Prečo s nami tak tvrdo zaobchádzaš? Preto, že ti zomreli muži? Chod' za nimi! Nech už nikdy nevidíme z teba ani syna ani dcéru!“ ¹⁰ V ten deň Sára veľmi zosmutnela a plakala. Vyšla do hornej izby svojho otca a chcela sa obesit'. No potom sa zamyslela a povedala si: „To by potupovali môjho otca a hovorili by: »Mal si jedinú milovanú dcéru, a ona sa ti z nešťastia obesila.« A tak by som zarmútila svojho starého otca a priviedla by som ho do hrobu. Lepšie bude, ak sa neobesím, ale budem úpenlivo prosit' Pána, aby som zomrela a nemusela už počúvať hanebné výčitky v tomto živote.“

¹¹ V tej chvíli vystrela ruky k obloku a modlila sa:

„Zvelebený si, Pane, milosrdný Bože,
a zvelebené je tvoje sväté a vznešené meno naveky.
Nech ťa vedia všetky tvoje diela naveky.

¹² A teraz, Pane, obraciam svoju tvár a svoje oči k tebe.

¹³ Rozkáž, aby som odišla z povrchu zeme
a nemusela už počúvať hanebné výčitky.

¹⁴ Ty vieš, Pane, že som čistá od akejkoľvek nečistoty s mužom

¹⁵ a nepoškvrnila som svoje meno
ani meno môjho otca v krajine zajatia.

Som jediná dcéra svojho otca.
On nemá syna, ktorý by zaujal jeho dedičstvo,
a nemá ani brata, ani blízkeho príbuzného,
aby som sa mohla stať jeho manželkou.
Už mi zomrelo sedem mužov:
načo mám ešte žit'?!

Ale ak nechceš, aby som zomrela,
zhliadni na mňa, Pane, a zmiluj sa nado mnou,
aby som už viac nemusela počúvať potupné výčitky.“

Vypočutie Tóbiho a Sárinej modlitby. – ¹⁶ V tej istej chvíli bola vypočutá modlitba obidvoch pred Božou velebou ¹⁷ a bol poslaný Rafael uzdraviť obidvoch: Tóbimu odstrániť bel'mo z očí, aby očami videl Božie svetlo, a Raguelovu dcéru Sárú dať Tóbiho synovi Tobiášovi za manželku a oslobodiť ju od zloducha Asmodeja. Veď podľa práva patrila Tobiášovi, a nie tým všetkým, čo si ju chceli vziať. V tú istú chvíľu sa Tóbi vrátil z nádvorja do svojho domu a Raguelova dcéra Sára zostúpila z hornej izby.

II. Cesta Tobiáša s anjelom Rafaelom do Ekbatan, 4, 1 – 12, 22

4 Tóbiho testament: otcovské napomenutia a rady. – ¹ V ten deň si Tóbi spomenul na

3, 8. Asmodej je semitské slovo (šamad značí zničiť, zahubiť) a znamená: Ničiteľ, Záhubca. Boh dovoľuje istý vplyv aj zlým duchom, aby skúšal alebo aj trestal ľudí prostredníctvom zlého ducha. (Porov. Knihu Jób.) – Náuka o anjeloch v Knihe Tobiáš vyniká v takej úplnosti, ako ju pozná aj Nový zákon.

3, 13. Sára sa podobne modlí, ako sa modlil Tóbi. Praje si radšej smrť, ako by mala aj naďalej žiť v potupe. Porov. *Tob* 3, 6.

peniaze, ktoré uložil u Gabaela v médskom Rages. ² A povedal si v duchu: „Žiadal som si smrť! Mal by som teda zavolať svojho syna Tobiáša a povedať mu o tých peniazoch prv, ako zomriem!“ ³ I zavolať svojho syna Tobiáša, ten prišiel k nemu a on mu povedal: „Syn môj, keď zomriem, dôstojne ma pochovaj! Cti si svoju matku a neopúšťaj ju po všetky dni jej života! Rob, čo sa jej páči, a ničím nezarmucuj jej ducha! ⁴ Pamätaj, syn môj, na to, že podstúpila veľa nebezpečenstiev pre teba, keď si bol v jej lone! Keď zomrie, pochovaj ju v jednom hrobe vedľa mňa!

⁵ Po všetky dni svojho života pamätaj, syn môj, na Pána a neopováž sa zhrešiť a prestúpiť jeho príkazy! Konaj dobro po všetky dni svojho života a nechod' po cestách neprávosti! ⁶ Ak sa budeš usilovať o pravdu, budeš mať úspech vo svojich dielach ako všetci, čo konajú spravodlivosť. ⁷ Svoj majetok používaj, syn môj, na skutky milosrdenstva! Nikdy neodvracaj svoju tvár od chudobného, aby sa neodvrátila Božia tvár od teba! ⁸ Konaj skutky milosrdenstva, syn môj, podľa toho, koľko máš! Ak máš veľa, dávaj z toho viac; ak máš málo, neboj sa konať dobro aj z mála! ⁹ Tak si pripravíš dobrý poklad na deň núdze. ¹⁰ Ved' milosrdenstvo oslobodzuje od smrti a chráni pred cestou do temnôt. ¹¹ Ten, kto koná skutky milosrdenstva, prináša Najvyššiemu dar, ktorý sa mu ľúbi.

¹² Chráň sa, syn môj, každého smilstva. A najmä manželku si vezmi z potomstva svojich otcov. Neber si cudzinku, ktorá nie je z kmeňa tvojho otca, lebo sme synmi prorokov. Noe, Abrahám, Izák a Jakub sú naši prví praotcovia. Pamätaj, syn môj, že oni všetci si brali manželky zo svojich príbuzných a boli požehnaní vo svojich deťoch a ich potomstvo bude dedičom zeme. ¹³ Preto, syn môj, miluj svojich bratov a nevyvyšuj sa v srdci nad bratmi, synmi a dcérami svojho ľudu, a z nich si vezmi ženu. Pýcha je prameňom skazy a veľkého nepokoja. V záhaľčivosti je zas veľká chudoba a bieda, lebo záhaľka je matka hladu.

¹⁴ Nech neostane u teba mzda nijakého človeka, ktorý bude u teba pracovať, ale daj mu hneď výplatu. Ak budeš takto slúžiť Bohu, dostaneš aj ty odmenu. Daj pozor, syn môj, na to, čo robíš, a svojím správaním ukáž, že si dobre vychovaný. ¹⁵ Čo sa nepáči tebe, nerob ani ty inému! Nepi víno až po opilosť a nech ťa nesprevádza opilstvo na tvojej ceste. ¹⁶ O svoj chlieb sa podel' s hladným a o svoj odev s nahým! Z toho, čoho máš dosť, rob dobro a tvoje oko nech nie je skúpe, keď konáš dobro. ¹⁷ Rozdávaj štedro svoj chlieb a lej svoje víno pri pohrebe spravodlivých, ale nedávaj ich hriešnikom!

¹⁸ Hľadaj radu u každého múdreho človeka a nepohrdni nijakou užitočnou radou! ¹⁹ V každom čase dobre reč Pánovi, svojmu Bohu, a pros ho, aby ti bol vodcom na cestách, aby sa ti vydarili všetky činy a zámery. Lebo ani jeden národ nemá v moci svoj zámer, ale všetko dobré im dáva sám Pán. Ved' koho chce, toho Pán pozdvihne, a koho chce, toho poníži až na dno podsvetia. Pamätaj teda, syn môj, na tieto príkazy a nedovoľ, aby sa ti vytratili zo srdca.

²⁰ A teraz, syn môj, chcem ti niečo povedať: Uložil som u Gabriho syna Gabaela v médskom Rages desať talentov striebra. ²¹ Neboj sa, syn môj, že sme schudobneli. Budeš mať veľké bohatstvo, ak sa budeš báť len Boha, chrániť sa akéhokoľvek hriechu a robiť dobre pred Pánom, svojím Bohom.“

5 Rafael Tobiášovým sprievodcom na ceste. – ¹ Tu Tobiáš odpovedal svojmu otcovi

4, 13. Náuka o zhubných následkoch pýchy sa vyskytuje u Sirachovca (10, 15: Počiatok všetkého hriechu je pýcha).

4, 17. Mladý Tobiáš má štedro podporovať chudobných pozostalých po spravodlivých otcoch, keď sa títo odoberú na večnosť.

4, 19. Napomenutia Tóbiho pre jeho syna sú obsahom veľmi podobné náuke Sirachovca. Lenže u *Sir* sa o nich dočítame obsirnejšie. Je až nápadné, ako vrele zdôrazňuje autor Knihy Tobiáš mravné povinnosti (úctu k rodičom, pôst, almužnu, modlitbu a dobročinnosť voči núdznym). Božia bázeň je najvyšším pokladom pre všetkých.

Tóbitu: „Budem robiť všetko, čo si mi rozkázal, otče. ² Ale ako dostanem tie peniaze od Gabaela? Ani on mňa nepozná, ani ja nepoznám jeho. Aký znak mu ukážem, aby ma poznal, uveril mi a dal mi tie peniaze? Ale ani cestu do Médska nepoznám, aby som ta zašiel.“ ³ Tóbi odpovedal svojmu synovi Tobiášovi: „Dal mi potvrdenku s vlastnoručným podpisom a ja som mu dal svoj. Rozdelili sme ju na dve časti a každý z nás si vzal jednu časť. Uložil som ju pri peniazoch. Už je to dvadsať rokov, čo som u neho uložil tie peniaze. Teraz si, syn môj, nájdi spoľahlivého človeka, ktorý by šiel s tebou! Zaplatíme mu za celý čas, kým sa nevrátiš. Choď teda ku Gabaelovi a vyzdvihni uňho tie peniaze!“

⁴ Tobiáš išiel hľadať človeka, ktorý by šiel s ním do Médska a ktorý by poznal cestu. Tu videl pred sebou stáť anjela Rafaela, ale ani netušil, že je to Boží anjel. ⁵ A povedal mu: „Odkiaľ si, mladý muž?“ On mu povedal: „Som z tvojich bratov, synov Izraela, a prišiel som sem hľadať prácu.“ Tobiáš pokračoval: „Poznáš cestu, čo vedie do Médska?“ ⁶ On odpovedal: „Áno, bol som tam niekoľko ráz a dobre poznám všetky cesty. Často som chodil do Médska a dostal som prístrešie u nášho brata Gabaela, ktorý býva v médskom Rages. Z Ekbatany do Rages je to celkom dva dni cesty. Rages je totiž v horách a Ekbatana je na rovine.“ ⁷ Tobiáš mu povedal: „Počkaj ma, mladý muž, idem to oznámiť svojmu otcovi. Potrebujem totiž, aby si šiel so mnou; dám ti tvoju mzdu.“ ⁸ On mu odvetil: „Počkám ťa, len sa nebav.“ ⁹ Tobiáš šiel a oznámil svojmu otcovi Tóbitu: „Našiel som človeka z našich bratov, zo synov Izraela.“ On mu povedal: „Zavolaj mi toho človeka, aby som zistil, z akého rodu pochádza, z akého je kmeňa a či je spoľahlivý, aby šiel s tebou, syn môj.“ ¹⁰ Tobiáš vyšiel von a zavolať ho: „Mladý muž, môj otec ťa volá.“

Vošiel k nemu a Tóbi ho prvý pozdravil. On mu vravel: „Želám ti veľa radostí.“ Tóbi mu odpovedal: „Akúže môžem mať ešte radosť?! Som slepý človek a nevidím nebeské svetlo. Žijem v temnotách ako zomrelí, ktorí už nikdy svetlo neuzrú. Zaživa som medzi mŕtvymi. Počujem hlas ľudí, ale ich nevidím.“ Rafael mu povedal: „Neboj sa, čoskoro ťa Boh uzdraví! Neboj sa!“ Tóbi mu povedal: „Môj syn Tobiáš chce ísť do Médska. Nemohol by si ísť s ním a viesť ho? Dám ti, čo si zaslúžiš, brat môj.“ On mu vravel: „Budem môcť ísť s ním; poznám všetky cesty. Často som chodil do Médska. Poprechodil som všetky jeho roviny a hory a poznám všetky cesty doň.“ ¹¹ Opýtal sa ho: „Brat môj, z akého rodu si a z ktorého kmeňa? Povedz mi to, brat môj.“ ¹² On odvetil: „Načo ti treba vedieť kmeň?“ I povedal mu: „Chcem vedieť pravdivo, či syn si a aké je tvoje meno.“ ¹³ On vravel: „Ja som Azariáš, syn veľkého Ananiáša z tvojich bratov.“ ¹⁴ Tóbi mu povedal: „Vitaj a buď zdravý, brat môj! Ale nehnevaj sa, brat, že som chcel poznať tvoj pravý rod. Ty si môj príbuzný a z dobrého, vynikajúceho rodu. Poznal som Ananiáša a Nátana, dvoch synov veľkého Semeliáša. Oni putovali so mnou do Jeruzalema a klaňali sa tam so mnou Pánovi a neodbočili z pravej cesty. Tvoji bratia sú dobrí ľudia; si z dobrého kmeňa. Buď vítaný!“ ¹⁵ A dodal: „Ja ti dám za odmenu drachmu na deň a všetko, čo budeš potrebovať spolu s mojím synom. Choď teda s ním ¹⁶ a ešte ti pridám na mzde.“ ¹⁷ On mu povedal: „Pôjdem s ním, neboj sa. Zdraví pôjdeme a zdraví sa vrátíme k tebe, lebo cesta je bezpečná.“ On mu vravel: „Buď pozhnaný, brat môj.“ Potom sa obrátil na svojho syna a povedal mu: „Priprav, syn môj, čo treba na cestu, a choď s týmto svojím bratom. Boh, ktorý je na nebi, nech vás až ta chráni a nech vás v zdraví privedie späť ku mne. Jeho anjel nech vás sprevádza svojou ochranou, syn môj!“ Tobiáš sa šiel pripraviť a vybral sa na cestu. Pobožkal svojho otca a matku a Tóbi mu povedal: „Choď v zdraví!“

5, 4. Rafael znamená toľko: Boh uzdravuje. Rafaelovo pôsobenie tomu menu zodpovie.

5, 13. Anjel vystupuje pod menom Azariáš, syn Ananiáša. Obidve mená sú symbolické. (Ananiáš znamená, „priazeň, milosť Božia“; Azariáš zasa „sila, pomoc Božia“.) Anjelove slová majú aj takýto význam: Odteraz vystupujem medzi vami ako jeden z vašich súkmeňovcov, ktorého ste mohli poznať pod týmto menom. Tóbi víta Azariáša ako muža zo známeho rodu. – Ináč anjelovo meno veľmi vhodne naznačuje, akú úlohu bude konať anjel v prospech Tóbiho a Sary.

¹⁸ Vtedy sa matka pustila do plaču a hovorila Tóbimu: „Prečo si pustil preč moje dieťa! Nie je on oporou našej staroby, on, čo vchádzal a vychádzal pred nami? ¹⁹ Načo sú nám peniaze?! Ony sú iba smetami oproti nášmu synovi! ²⁰ Zaobišli by sme sa s tým, čo nám dal Pán pre život.“ ²¹ On jej povedal: „Nerob si starosti! Náš syn v zdraví odchádza a zdravý sa k nám vráti. Tvoje oči ho uvidia v deň, keď sa k tebe vráti zdravý. Nerob si starosti, neboj sa o nich, sestra! ²² Pôjde s ním dobrý anjel, jeho cesta sa vydarí a vráti sa zdravý.“ ²³ I prestala plakať.

6 Tobiaš a ryba. – ¹ Mladík odišiel a anjel s ním. Aj pes bežal s nimi a sprevádzal ich. Šli obaja spolu, keď ich zastihla prvá noc; utáborili sa pri rieke Tigris. ² Keď si šiel mladík umyť nohy do rieky, vymrštila sa z vody veľká ryba a chcela mu odhryznúť nohu. Mladík vykrikoval. ³ Ale anjel naň zavolať: „Chyť ju a pevne drž!“ Mladík rybu uchoпил a vytiahol ju na breh. ⁴ Anjel mu povedal: „Vypitvi túto rybu a vezmi jej žlč, srdce a pečeň a schovaj si ich: ostatné vnútornosti vyhod'. Jej žlč, srdce a pečeň možno použiť ako liek.“ ⁵ Mladík rybu vypitval a žlč, srdce a pečeň si vzal. Časť ryby upiekol a zjedol, druhú časť zasolil a odložil. ⁶ Potom šli obaja spoločne ďalej, kým sa nepriblížili k Médsku. ⁷ Vtedy sa mladík opýtal anjela: „Brat Azariáš, aká liečivá sila je v rybom srdci a pečeni a v žlči?“ ⁸ Odpovedal mu: „Keď rybie srdce a pečeň spáliš na dym pred mužom alebo ženou, ktorých trápi diabol alebo zlý duch, odíde od nich všetko trápenie a zbavia sa ho naveky. ⁹ Žlč je na potretie očí človeku, keď ich zatiahlo bel'mo. Potom sa na bel'mo dýchne a oči ozdravejú.“

Plánovanie manželstva. – ¹⁰ Keď prišli do Médska a už sa blížili k Ekbatane, ¹¹ Rafael povedal mladíkovi: „Brat Tobiaš!“ On odvetil: „Prosím.“ On mu povedal: „Túto noc musíme prenocovať u Raguela. Je to tvoj príbuzný a má dcéru menom Sárú. ¹² Okrem Sárú však nemá ani syna, ani inú dcéru. Ty si zo všetkých mužov jeho najbližší príbuzný, aby si ju dostal za ženu. A máš právo, aby si dostal aj majetok jej otca ako dedičstvo. Je to veľmi múdre, statočné a dobré dievča a jej otec je šľachetný človek.“ ¹³ A dodal: „Ty máš právo, aby si si ju vzal. Počúvaj ma teda, brat môj! Dnes večer budem hovoriť s otcom o dievčati, aby ti ho dal za nevestu. Keď sa vrátíme z Rages, urobíme svadbu. Ja viem, že Raguel ti ju nemôže odoprieť a sľúbiť inému. Lebo keby ju dal inému mužovi, zomrel by podľa nariadenia Mojžišovej knihy, ak sa dozvie, že ty máš dedičské právo dostať jeho dcéru za ženu, a nijaký iný človek. Počúvaj ma teda, brat môj! Dnes večer budeme hovoriť o tomto dievčati a zasnúbime ti ho. Keď sa vydáme na spiatočnú cestu z Rages, vezmeme ho a odvedieme ho so sebou do tvojho domu.“

¹⁴ Vtedy Tobiaš namietol Rafaelovi: „Brat Azariáš, počul som, že ju už dali siedmim mužom a tí zomreli v tú istú noc vo svojej svadobnej izbe, keď k nej vošli. A počul som o nich rozprávať, že ich zabil zlý duch. ¹⁵ Preto sa bojím, že ju miluje a jej neublíži, ale zabije každého, kto by sa k nej chcel priblížiť. Som jediným synom svojho otca. Bojím sa, aby som nezomrel a nevoviedol život môjho otca a mojej matky do hrobu v bolesti nado mnou. Oni nemajú iného syna, ktorý by ich pochoval.“ ¹⁶ Anjel mu povedal: „Nepamätáš sa na príkazy svojho otca, ktorý ti nariadil, že si máš vziať manželku zo svojho príbuzenstva? Počúvaj ma teda, brat môj! Nerob si starosti z toho zlého ducha, ale vezmi si ju. Ja viem, že ju dostaneš dnes večer za ženu. ¹⁷ Keď potom vojdeš do svadobnej izby, vezmi časť pečene a srdce ryby a vlož to na žeravú pahrebu z kadidelnice. Zlý duch zacíti vôňu, čo z nej vystúpi, a ujde a už sa pri nej nikdy viac nezjaví. ¹⁸ A keď k nej pôjdeš, najprv obaja vstaňte a modlite sa. Proste nebeského Pána, aby ste dosiahli milosť a spásu. Neboj sa, lebo tebe bola určená od vekov. A ty ju uzdravíš, pôjde s tebou a verím, že budeš z nej mať synov a budú ti ako bratia. Nerob si

6, 8. Pokoj od zlého ducha pripisuje Rafael sebe na zásluhu, a nie dymu. Ale teraz, keď účinok pripisuje dymu, robí tak asi preto, aby svoju vyššiu moc skrýval a nedal ju poznať. Okrem toho Sväté písmo pripisuje zásluhu modlitbe a zdržanlivosti manželov.

starosti!“¹⁹ Keď Tobiáš počul Rafaelove slová, že Sára je jeho sestrou z príbuzenstva jeho otca, tak sa do nej zamiloval, že k nej prilipol celým srdcom.

7 Prijatie v Raguelovom dome. –¹ Keď prišli do Ekbatán, povedal Tobiáš Rafaelovi: „Brat Azariáš, zaved' ma rovno k nášmu bratovi Raguelovi.“ A on ho zaviedol do domu Raguela. Našli ho sedieť pri vrátnach jeho dvora a pozdravili ho prví. On im povedal: „Pekne vás zdravím, bratia, vitajte!“ A uviedol ich do svojho domu.² Svojej žene Edne povedal: „Ako veľmi sa tento mladík podobá na môjho brata Tóbiho!“³ Edna sa ich spýtala: „Odkiaľ ste, bratia?“ Odpovedali jej: „My sme z Neftaliho synov, ktorí boli odvedení do zajatia v Ninive.“⁴ Vravela im: „Nepoznáte nášho brata Tóbiho?“ Riekli jej: „Poznáme ho.“ Opýtala sa ich: „Ako sa má?“⁵ Oni jej vraveli: „Je zdravý a má sa dobre.“ A Tobiáš dodal: „To je môj otec.“⁶ Tu Raguel vyskočil, pobožkal ho a začal plakať. Potom povedal: „Bud' požehnaný, syn môj! Si synom dobrého, vynikajúceho otca. Aké nešťastie, že taký spravodlivý a dobročinný muž oslepol!“ A s plačom sa hodil Tobiášovi, synovi svojho brata, okolo krku.⁷ Aj jeho žena Edna nad ním plakala. A ich dcéra Sára sa dala tiež do plaču.⁸ Potom Raguel zabil barana zo stáda a pripravil im bohaté pohostenie.

Tobiáš dostáva Sáru za manželku. –⁹ Keď sa umyli a očistili a zasadli k stolu, povedal Tobiáš Rafaelovi: „Brat Azariáš, povedz Raguelovi, aby mi dal moju sestru Sáru za manželku.“¹⁰ Raguel začul tieto slová a povedal mladíkovi: „Jedz a pi a bud' veselý dnes večer, lebo niet človeka, ktorý by mal právo vziať si moju dcéru Sáru okrem teba, brat môj. A ani ja ju nesmiem dať inému mužovi, len tebe, lebo ty si môj najbližší príbuzný. Musím ti však, syn môj, otvorene povedať celú pravdu:¹¹ Dal som ju už siedmim mužom z našich bratov a všetci zomreli v tú noc, keď k nej vošli. A teraz, syn môj, jedz a pi! Pán to už zariadi.“¹² Tobiáš odvetil: „Nebudem jesť ani piť, kým nevykonáš, o čo ťa žiadam.“ Raguel mu teda povedal: „Dobre, urobím to! Dostaneš ju podľa nariadenia Mojžišovej knihy, lebo ti je aj z neba určené, že ju máš dostať. Vezmi si svoju sestru; odteraz ty si jej bratom a ona je tvojou sestrou. Dostávaš ju dnes a navždy. Nech vás túto noc chráni nebeský Pán, syn môj, a nech vám preukáže milosrdenstvo a daruje pokoj.“¹³ Raguel zavolať svoju dcéru Sáru. Keď prišla k nemu, chytil ju za ruku, odovzdal ju Tobiášovi a vyhlásil: „Vezmi si ju! Podľa zákona a nariadenia napísaného v Mojžišovej knihe ti ju dávam za manželku. Vezmi si ju a prived' ju v zdraví k svojmu otcovi. A nebeský Boh nech vás sprevádza v pokoji.“¹⁴ Zavolať jej matku, rozkázal priniesť listinu a napísal manželskú zmluvu, že mu ju dávajú za ženu podľa nariadenia Mojžišovho zákona. Potom začali jesť a piť.¹⁵ Tu Raguel zavolať svoju ženu Ednu a povedal jej: „Sestra, priprav inú izbu a zaved' ju tam.“¹⁶ Ona odišla, postlala, ako jej povedal, zaviedla ju tam a dala sa nad ňou do plaču. Potom si utrela slzy a povedala jej:¹⁷ „Maj dôveru, dcéra moja! Nebeský Pán nech premení tvoj žiaľ na radosť. Len maj dôveru, dcéra moja!“ A vyšla von.

8 Prvá noc novomanželov. –¹ Keď prestali jesť a piť, rozhodli sa ísť spať. Mladíka odprevadili a zaviedli ho do spálne.² Vtedy si Tobiáš spomenul na Rafaelove slová, vybral z kapsy, ktorú mal so sebou, rybie srdce a pečeň a vložil to na žeravú pahrebu z kadidelnice.³ Vôňa ryby odpudila zlého ducha, ktorý ušiel do končín Horného Egypta. Rafael sa hneď odobral za ním, dal ho tam do okov a vrátil sa.⁴ Keď rodičia odišli a zavreli dvere izby, Tobiáš vstal z lôžka a povedal Säre: „Vstaň, sestra! Modlíme sa a prosíme nášho Pána, aby nám preukázal milosrdenstvo a spasu.“⁵ Ona vstala a začali sa modliť a prosiť Pána, aby im

8, 3. Spútanie znamená: Jeho zhubná sila bola ohraničená na určitý kraj. Púšť pokladali za sídlo a bydlisko zlého ducha (*Jz* 13, 21; 34, 14; *Mt* 12, 43): Ale zlý duch aj tu býva z Božieho dopustenia.

daroval spásu. Začali slovami:

„Zvelebený buď, Bože našich otcov,
a nech je zvelebené tvoje meno po všetky veky vekov!
Nech ti dobrorečia nebesia
i všetko tvoje stvorenie po všetky veky!

⁶ Ty si stvoril Adama
a utvoril si Evu, jeho ženu, aby mu pomáhala a podporovala ho.
Z oboch vzišlo celé ľudské pokolenie.
Ty si povedal:
»Nie je dobre človeku samému;
urobme mu pomoc, ktorá mu bude podobná.«

⁷ Teraz si neberiem túto moju sestru z chlipnosti,
ale s čistým úmyslom.
Zmiluj sa dobrotivo nado mnou i nad ňou,
aby sme sa spoločne dožili staroby.“

⁸ Nato obaja povedali: „Amen, Amen!“ ⁹ A potom celú noc spali.
Ale Raguel vstal, vzal so sebou sluhov a šli vykopať hrob. ¹⁰ Lebo si povedal: „Ak by zomrel, aby sme neboli všetkým na posmech a na potupu.“ ¹¹ Keď ho vykopali, vrátil sa Raguel domov, zavolať svoju ženu ¹² a povedal jej: „Pošli jednu zo slúžok, nech sa ide pozrieť, či žije. Ak je mŕtvy, pochováme ho, aby sa to nik nedozvedel.“ ¹³ Poslali teda slúžku, rozsvietili lampu a otvorili dvere. Ona vošla dnu a našla ich ležať a obidvoch spať. ¹⁴ Keď slúžka vyšla, oznámila im, že žije a že sa nič zlé nestalo. ¹⁵ Tu zvelebovali nebeského Boha a hovorili:

„Zvelebený si, Bože, všetkým čistým zvelebovaním!
Nech ťa zvelebujú všetci po všetky veky!
¹⁶ Zvelebený si za to, že si ma potešil
a že sa nestalo, čoho som sa obával,
ale urobil si s nami podľa svojho veľkého milosrdenstva.
¹⁷ Zvelebený si za to,
že si sa zmiloval nad dvoma jedináčikmi.

Preukáž im, Pane, milosť a spásu
a doveď ich život do konca
v radosť a v milosť.“

¹⁸ Potom Raguel rozkázal svojim sluhom, aby zahrnuli jamu, skôr než sa rozvidnie.

Svadobná hostina. – ¹⁹ Svojej manželke kázal, aby napiekla veľa chleba. Sám šiel do stáda, priviedol dve teliatka a štyri barany; rozkázal ich zabiť a začali pripravovať hostinu. ²⁰ Potom zavolať Tobiáša a pod prísahou mu povedal: „Za štrnásť dní odtiaľto nikam neodídeš, ale ostaneš tu, budeš jesť a piť so mnou a potešíš dušu mojej dcéry, ktorá zakúsila toľko príkorí.
²¹ Z toho, čo mám, si polovicu vezmi a vráť sa v zdraví k svojmu otcovi. I druhá polovica

8, 7. Sestra naznačuje aj širší stupeň príbuzenstva, podobne ako aj slovo brat.

8, 20. Svadba trvala na Východe spravidla týždeň (Gn 29, 27; Sdc 14, 12 n.).

bude vaša, keď ja a moja žena zomrieme. Maj odvahu, syn môj! Ja som tvoj otec a Edna tvoja matka; my sme tvoji rodičia, ako i tejto tvojej sestry odteraz a navždy. Maj odvahu, syn môj!“

9 Vyzdvihnutie uložených peňazí. – ¹ Potom Tobiáš zavolał Rafaela a povedal mu: ² „Brat Azariáš, vezmi si štyroch sluhov a dve ťavy a vyprav sa do Rages. Choď ku Gabaelovi, odovzdaj mu potvrdenku, prevezmi peniaze a prived' ho so sebou na svadbu. ³ Ved' vieš, že otec počíta dni, a ak budem čo len jeden deň meškať, veľmi ho zarmútím. ⁴ A vidíš, ako ma Raguel zaprisahal a jeho prísahu nemôžem porušiť.“ ⁵ Rafael, štyria sluhovia a dve ťavy odišli do médskeho Rages a dostali prístrešie u Gabaela. Rafael mu odovzdal jeho potvrdenku a povedal mu, že si Tóbiho syn Tobiáš vzal Raguelovu dcéru za manželku a že ho pozýva na svadbu. Gabael priniesol zapečatené mešce a odpočítal ich. Potom ich naložili na ťavy. ⁶ Zavčas rána spoločne vyrazili a šli na svadbu. Keď prišli do Raguelovho domu, našli Tobiáša sedieť za stolom. On vyskočil a pozdravil Gabaela, ktorý ho s plačom požehnal a hovoril: „Vynikajúci syn vynikajúceho, spravodlivého a dobročinného muža! Nech Pán dá nebeské požehnanie tebe i tvojej žene, aj otcovi a matke tvojej ženy. Nech je zvelebený Boh, že som uvidel svojho bratranca Tóbiho v tebe, ktorý sa mu tak podobáš!“

10 Tobiášovi rodičia ustarostení o syna. – ¹ Tóbi každý deň počítal dni, ktoré Tobiáš potreboval na cestu ta a späť. A keď tie dni uplynuli a jeho syn neprichádzal, ² myslel si: „Azda ho tam zdržali? Alebo Gabael zomrel a Tobiášovi nemá kto dať peniaze?“ ³ A začal sa zarmucovať. ⁴ Jeho žena Anna hovorila: „Môj syn zahynul a už nie je medzi živými! Preto neprichádza.“ Začala nariekať a žalostiť za svojím synom: ⁵ „Beda mi, dieťa moje, svetlo mojich očí, že som ti dovolila odísť!“

⁶ Tóbi jej vravel: „Buď ticho a nerob si starosti, sestra, náš syn sa má dobre. Zaiste ich tam zdržali. Ved' človek, čo s ním išiel, je spoľahlivý a je z našich bratov. Nezarmucuj sa pre neho, sestra, čoskoro sa vráti.“ ⁷ Ona mu však vravela: „Nechaj ma a neklam ma! Moje dieťa zahynulo.“ A hneď vybehla pozrieť na cestu, ktorou odišiel jej syn. Tak to robila každý deň a nedala sa nikým presvedčiť. Keď zapadlo slnko, vracala sa dnu, žiaľila celú noc a nespala.

Návrat Tobiáša so Sárrou do Ninive. – ⁸ Keď uplynulo štrnásť dní svadby, ktoré si Raguel prísahou vynútil pre svoju dcéru, Tobiáš šiel za ním a povedal: „Prepusť ma. Lebo viem, že môj otec a moja matka sa vzdali každej nádeje, že ma ešte niekedy uvidia. Preto ťa, otče, prosím, aby si ma prepustil a vrátim sa k svojmu otcovi. Ved' som ti už vysvetlil, v akom rozpoložení som ho zanechal.“ ⁹ Raguel povedal Tobiášovi: „Ostaň, syn môj, ostaň u mňa! Ja pošlem poslov k tvojmu otcovi Tóbimu a oznámia mu, čo je s tebou.“ Ale on povedal: „V nijakom prípade. Prosím ťa, nechaj ma vrátiť sa k môjmu otcovi.“ ¹⁰ Tu Raguel vstal, odovzdal Tobiášovi jeho ženu Sárrou a polovicu svojho majetku: sluhov a slúžky, ovce a dobytok, osly a ťavy, i odevy, peniaze a nádoby. ¹¹ Tak ich prepustil, a keď sa s ním lúčil, povedal: „Buď zdravý, syn môj, a šťastnú cestu. Nebeský Pán nech ochraňuje teba a tvoju manželku Sárrou a nech uvidím vaše deti prv, ako umriem.“ ¹² Potom pobozkal svoju dcéru Sárrou a povedal jej: „Dcéra moja, cti si svojho svokra a svoju svokru, lebo oni sú odteraz tvojimi rodičmi tak ako tí, čo ťa zrodili. Choď v pokoji, dieťa moje! Nech počúvam o tebe dobré správy, kým žijem.“ I rozlúčil sa s nimi a prepustil ich. ¹³ Edna povedala Tobiášovi: „Syn môj a brat milovaný, nech ťa Pán šťastne privedie domov, aby som videla tvoje deti a deti mojej dcéry Sárry prv, ako umriem, aby som sa tak potešila pred Pánom. Ja ti dávam svoju dcéru do opatery. Nezarmút' ju ani jeden deň po všetky dni svojho života! Choď, syn môj, v pokoji! Ja som odteraz tvoja matka a Sárrou tvoja sestra. Kiež sa nám všetkým darí po všetky dni nášho života!“ Oboch pobozkala a prepustila ich v zdraví. ¹⁴ Tobiáš odchádzal od Raguela s radosťou a velebil Pána neba a zeme, kráľa všetkých, že riadil jeho cestu úspešne. A žehnal

Raguelovi a jeho žene Edne: „Kiež si vás ctím ako svojich rodičov po všetky dni vášho života!“

11 Tóbiho uzdravenie od slepoty. – ¹ Keď sa na spiatocnej ceste priblížili ku Kaserínu, ktorý je oproti Ninive, Rafael povedal: ² „Vieš, v akom stave sme zanechali tvojho otca.“ ³ Poponáhľajme sa pred tvojou ženou a pripravme dom, kým prídu ostatní. ⁴ Vezmi so sebou aj žľč z ryby.“ A vyrazili obaja spoločne. Bežal s nimi aj pes. ⁵ Anna sedávala a vyzerala na cestu, ktorou odišiel jej syn. ⁶ A keď ho videla prichádzať, povedala jeho otcovi: „Syn ti prichádza, aj ten muž, čo ho sprevádzal!“ ⁷ Rafael povedal Tobiášovi prv, ako prišiel k otcovi: „Viem, že sa mu oči opäť otvoria. ⁸ Potri mu oči rybou žľčou! Liek zaberie a beľmo sa mu z očí odlúpne. Tvoj otec zasa nadobudne zrak a bude vidieť svetlo.“

⁹ Anna mu bežala v ústrety, hodila sa svojmu synovi okolo krku a povedala mu: „Že ťa zas vidím, syn môj! Teraz už môžem zomrieť.“ A plakala. ¹⁰ Aj Tóbi vstal, a hoci sa potkýnal, vyšiel pred vráta dvora. Tobiáš pribehol k nemu ¹¹ s rybou žľčou v ruke, dýchol mu do očí, podoprel ho a povedal: „Neboj sa, otče!“ Potrel mu liekom oči a nechal ho pôsobiť. ¹² Potom oboma rukami odlúpol beľmo z kútikov jeho očí. ¹³ Tóbi sa mu hodil okolo krku, plakal a hovoril: „Zasa ťa vidím, syn môj, svetlo mojich očí!“ ¹⁴ A pokračoval:

„Nech je zvelebený Boh!

Nech je zvelebené jeho veľké meno!

Nech sú zvelebení všetci jeho svätí anjeli!

¹⁵ Lebo on ma udrel, ale potom sa nado mnou zmiloval.

A teraz vidím svojho syna Tobiáša!“

Tobiáš vošiel s radosťou do domu a z celého srdca velebil Boha. Potom oznámil svojmu otcovi, že sa jeho cesta vydarila a priniesol peniaze. Aj to, ako si vzal Raguelovu dcéru Sáru za manželku a že prichádza aj ona a už je celkom blízko pri ninivskej bráne.

¹⁶ Vtedy Tóbi vyšiel svojej neveste k ninivskej bráne naproti a radoval sa a velebil Boha. Keď ho obyvatelia Ninive videli prichádzať, ako kráča vo svojej plnej sile a nik ho nevedie za ruku, veľmi sa divili. A Tóbi vyznával pred nimi, že sa Boh nad ním zľutoval a otvoril mu oči. ¹⁷ Potom sa Tóbi priblížil k Säre, manželke svojho syna Tobiáša, a požehnal ju: „Vítam ťa, dcéra moja! Nech je zvelebený tvoj Boh, ktorý ťa priviedol k nám, dcéra! Nech je požehnaný tvoj otec a nech je požehnaný môj syn Tobiáš a buď požehnaná aj ty, dcéra moja! Vojdi do svojho domu v zdraví, s požehnaním a s radosťou. Vojdi, dcéra moja!“ ¹⁸ V ten deň naplnila radosť všetkých Židov, čo bývali v Ninive. ¹⁹ K Tobiášovi prišli aj Achikar a Nadab, jeho bratanci, a blahoželali mu. ²⁰ A sedem dní slávil Tobiášovu svadbu s radosťou.

12 Rafael sa dáva poznať; jeho náuka a rady. – ¹ Keď sa svadba skončila, Tóbi zavola svojho syna Tobiáša a pripomenul mu: „Nezabudni dať odmenu človeku, čo šiel s tebou, a niečo aj pridať k dohodnutej sume.“ ² On mu odpovedal: „Akú odmenu mu mám dať, otče? Nebudem mať škodu, ani keď mu dám polovicu z toho, čo so mnou doniesol.“ ³ Priviedol ma zdravého, moju manželku uzdravil, vyzdvihol namiesto mňa peniaze a nakoniec i teba

11, 19. Achikar (Achiacharos) bol vysokým úradníkom asýrskeho kráľa Asarhaddona (1, 22). V tomto svojom postavení – ako príbuzný Tóbiho – vymohol u kráľa pre Tóbiho, že sa mohol vrátiť do Ninive. A keď Tóbi oslepol, Achikar ho hmotne podporoval (2, 10). Umierajúci Tóbi ho dáva svojmu synovi za príklad ako spravodlivého muža, ktorý ho z nešťastia zachránil. Lebo jeho chovanec Nadab ho zaživa priviedol pod zem (do žalára), ale zase prišiel na Božie svetlo, kým Nadab vošiel do večnej tmy (14, 10). – Achikar vystupuje v početných starovýchodných mimobiblických príbehoch. Ťažko možno nájsť priamy súvis medzi Knihou Tobiáš a Achikarovým románom.

uzdravil! Akúže mu za to môžem dať odmenu?!"⁴ Tóbi mu povedal: „Zaslúži si, syn môj, aby dostal polovicu zo všetkého, čo s tebou priniesol.“⁵ I zavolať ho a povedal: „Vezmi si za odmenu polovicu zo všetkého, čo si priniesol so sebou, a choď v pokoj!“

⁶ Vtedy Rafael vzal obidvoch nabok a povedal im: „Dobrorečte Bohu a zvelebujte ho pred všetkým, čo žije, za dobrá, ktoré vám preukázal; velebte a ospevujte jeho meno. Ako je správne, ohlasujte Božie diela všetkým ľuďom a nezabúdajte mu vzdávať vďaky.“⁷ Kráľovo tajomstvo je dobre ukrývať, ale Božie skutky treba zjavovať a oslavovať. Robte, čo je dobré, a nestihne vás nijaké zlo.⁸ Dobrá je modlitba s pôstom a milosrdenstvo so spravodlivosťou. Lepšie je mať málo, ale spravodlivo, ako veľa, a zločinne. Lepšie je konať skutky milosrdenstva, ako kopíť zlaté poklady.⁹ Milosrdenstvo vyslobodzuje zo smrti a očisťuje od každého hriechu. Tí, čo preukazujú milosrdenstvo, budú sa tešiť z dlhého života.¹⁰ Ale tí, čo páchajú hriech a nepravosť, sú nepriateľmi vlastného života.

¹¹ Povieť vám teda pravdu a nezamlčím nič pred vami. Už som vám prezradil: Kráľovo tajomstvo je dobre ukrývať, ale Božie skutky treba zjavovať.¹² Vedzte teda: Keď si sa modlil ty a Sára, ja som prednášal spomienku vašej modlitby pred Pánovu slávu. A takisto, keď si pochovával mŕtvych.¹³ A keď si neváhal vstať a zanechať jedlo a šiel si pochovať mŕtveho, bol som poslaný k tebe skúšať ťa.¹⁴ A Boh ma opäť poslal, aby som uzdravil teba i tvoju nevestu Sárú.¹⁵ Ja som Rafael, jeden zo siedmich anjelov, čo sú vždy pripravení predstúpiť pred Pánovu velebu.“

¹⁶ Tu sa obaja preľakli, padli na tvár a zmocnila sa ich hrôza.¹⁷ Anjel im však povedal: „Nebojte sa! Pokoj vám! Zvelebujte Boha po všetky veky!“¹⁸ Keď som bol s vami, to nebolo z mojej priazne, ale z Božej vôle. Jeho zvelebujte po všetky dni, oslavujte ho!¹⁹ Aj keď ste ma videli jesť, nič som nejedol; čo ste videli, bolo iba zdanie.²⁰ A teraz velebte Pána na zemi a ďakujte Bohu. Ja vystupujem k tomu, ktorý ma poslal. A vy toto všetko, čo sa vám prihodilo, napíšte.“ Potom sa vzniesol hore.²¹ Keď vstali, už ho nemohli vidieť.²² Zvelebovali a oslavovali Boha a vzdávali mu vďaky za všetky jeho veľké činy, že sa im zjavil Boží anjel.

III. Tóbiho chválospev, predpovede a posledné napomenutia, 13, 1 – 14, 11

13 Tóbiho chválospev. – ¹ Tóbi napísal tento chválospev a povedal:

² „Nech je zvelebený Boh, ktorý žije naveky
a jeho kráľovstvo trvá po všetky veky.

On trestá aj sa zmilúva,
on zvrhuje až na dno podsvetia
aj vyvádza z veľkej záhuby;
a niet ničoho, čo by sa mohlo vymknúť z jeho ruky.

12, 6 – 7. Kráľ mával svoje úmysly skryté. S Božími dielami to tak nie je. Múdre Božie riadenie má poznať a uznať a podľa toho aj oslavovať všetko stvorenie. Božím tajomstvom bolo, prečo musel Tóbi doteraz mnoho trpieť. Tajomstvom bolo, kto je sprievodcom Tobiášovým. Aj toto bolo treba vysvetliť. Podobne oznamuje anjel aj iné veci, ktoré boli do toho času skryté.

12, 8. Modlitba, pôst a almužna sú prejavmi starozákonnej zbožnosti (*Mt* 6; *Sir* 29, 15; 40, 17).

12, 12. Boh aj bezprostredne pozná naše modlitby. Ak Rafael hovorí, že sám prednášal Tóbiho modlitby Bohu, stalo sa tak, aby im zaistil väčšiu účinnosť. Svätopisec hovorí o Bohu, akoby bol človekom; tento spôsob Biblia uplatňuje aj inde (*Sk* 10; *Zjv* 8, 3 – 4).

12, 15. Sedem duchov pred Božím trónom nemá svoj pôvod v perzskom učení o duchoch Amešaspentas, ktorí stoja pred trónom dobrého boha Ahura Mazdu. – Stáť pred Pánom značí jemu slúžiť. O siedmich anjeloch hovorí *Zach* 4, 10; *Zjv* 1, 4; 5, 6; 8, 2. Ináč číslica 7 sa veľmi často vyskytuje v Biblii a značí úplnosť a dokonalosť.

³ Oslavujte ho, synovia Izraela, pred všetkými národmi,
lebo on vás medzi ne roztrúsil

⁴ a tam vám ukázal svoju vznešenosť.

Velebte ho pred všetkým, čo žije,
lebo on je náš Pán, náš Boh!
On je náš Otec, náš Boh po všetky veky.

⁵ Bude vás trestať za vaše zločiny,
ale zmiluje sa nad vami všetkými.
Zhromaždí vás zo všetkých národov,
uprostred ktorých ste boli rozptýlení.

⁶ Keď sa k nemu obrátite
celým svojím srdcom a celou svojou dušou
a budete sa držať jeho pravdy,
vtedy sa obráti k vám
a už neskryje pred vami svoju tvár.

⁷ Nuž, pozrite, čo s vami urobil,
a oslavujte ho z plného hrdla.
Velebte Pána spravodlivosti
a chváľte Kráľa vekov.

⁸ Ja ho oslavujem v krajine môjho vyhnanstva
a ohlasujem jeho silu a vznešenosť
hriešnemu národu.
Obráťte sa, hriešnici,
a konajte pred ním spravodlivosť.
Možno si vás obľúbi
a preukáže vám milosrdenstvo.

⁹ Ja chválím môjho Boha a oslavujem nebeského Kráľa
a vždy budem jasat' nad jeho veľkosťou.

¹⁰ Nech všetci o ňom hovoria
a vzdávajú mu chválu v Jeruzaleme!

Jeruzalem, sväté mesto,
Boh ťa potrestal za skutky tvojich synov,
ale opäť sa zmiluje nad synmi spravodlivých.

¹¹ Vzdávaj náležitú chválu Pánovi
a dobroreč Kráľovi vekov.

13, 10 – 18. Tóbiho prorečenie o novom Jeruzaleme sa splnilo na Kristovej Cirkvi, ktorá je označovaná za nový Jeruzalem, teda za stredisko tých, ktorých si Boh vyvolil na spásu. Do Cirkvi vstúpili pohania, aby viedli svätý život na svete a tak obsiahli splnenie sľubov, ktoré sa viažu na nebeský Jeruzalem (Iz 60, 1 n.; 2, 2; Ž 86, 9; 96, 7 n.; Zjv 21, 19; Iz 54, 11 a 12).

Opäť bude vybudovaný jeho stánok v tebe s radosťou,
¹² aby v tebe rozveselil všetkých zajatcov
a miloval v tebe úbohých
po všetky veky vekov.

¹³ Jasnú svetlo zažiarí vo všetkých končinách zeme.

Prídu k tebe mnohé národy zďaleka,
obyvatelia zo samého kraja zeme
prídu k tebe, k príbytku tvojho svätého mena,
a v rukách budú mať dary pre Kráľa nebies.
Nespočetné pokolenia sa v tebe budú radovať
a meno vyvoleného mesta bude trvať na veky vekov.

¹⁴ Prekliati nech sú všetci, čo ťa urážajú.
Prekliati budú všetci, čo ťa ničia
a rúcajú tvoje hradby,
i všetci, čo boria tvoje veže
a podpaľujú tvoje príbytky.

Ale blahoslavení budú naveky tí, čo sa ťa boja.

¹⁵ Nuž, raduj sa a plesaj nad synmi spravodlivých,
lebo sa všetci zhromaždia
a dobrorečiť budú večnému Pánovi.

Blažení sú, čo ťa milujú,
blažení tí, čo sa tešia z tvojho pokoja!

¹⁶ Blažení všetci, ktorí sa zarmucujú nad tebou,
nad všetkým, čo ťa zastihlo,
lebo sa budú v tebe radovať
a uvidia všetku tvoju radosť až naveky.

Dobroreč, duša moja, Pánovi, veľkému Kráľovi,
¹⁷ lebo bude postavený Jeruzalem
a v tomto meste Boží dom po všetky veky.

Šťastný budem, ak ostane niekto z môjho rodu
a uvidí tvoju slávu
a bude velebiť nebeského Kráľa!

Brány Jeruzalema budú postavené zo zafíru a smaragdu
a všetky tvoje múry z drahých kameňov.
Veže Jeruzalema budú postavené zo zlata
a jeho hradby z rýdzeho zlata.
Ulice Jeruzalema budú vydláždené karbunkulom
a kameňom ofírskym.

¹⁸ Brány Jeruzalema sa budú ozývať radostnými piesňami

a vo všetkých jeho domoch budú volat':
»Aleluja. Nech je zvelebený Boh Izraela!
A požehnaní tí, čo budú velebiť jeho sväté meno
navěky a navždy!«

14 Tóbiho predpovede. – ¹ Tu končia slová Tóbiho chválospevu. Zomrel v pokoji stodvanástich rokov a pochovali ho s poctami v Ninive. ² Šesťdesiatdva rokov mal, keď stratil zrak. A keď ho opäť nadobudol, žil v hojnosti a konal skutky milosrdenstva. A neprestával zvelebovať Boha a oslavovať Božiu veľkosť.

³ Keď zomieral, zavolať svojho syna Tobiáša a prikázal mu: „Syn môj, vezmi svojich synov ⁴ a choď do Médska, lebo ja verím Božiemu výroku, ktorý vyslovil Nahum nad Ninive. To všetko sa stane a príde na Asýrsko a na Ninive tak, ako hovorili proroci Izraela, ktorých poslal Boh. Nič nebude zrušené z ich výrokov, všetko sa splní na svoj čas. V Médsku bude väčšia istota ako v Asýrsku a ako v Babylone. Ja to viem a verím, že všetko, čo povedal Boh, sa splní a uskutoční a nevypadne ani slovičko z proroctiev. Všetkých našich bratov, čo ešte bývajú v izraelskej krajine, rozptýlia a odvedú ďaleko z ich požehnanej zeme. Celá izraelská krajina bude pustá, aj Samária a Jeruzalem budú pusté, a Boží dom bude v žalostnom stave: vypália ho a istý čas bude spustnutý. ⁵ Ale Boh sa opäť zmiluje nad nimi a vráti ich do izraelskej krajiny. Zasa vybudujú Boží dom, i keď nie ako ten prvý, kým sa nenaplní určený čas. Potom sa vrátia zo svojho zajatia všetci, postavia nádherný Jeruzalem, a v ňom postavia Boží dom, ako o ňom hovorili proroci Izraela. ⁶ Všetky národy na celej zemi sa obrátia a budú sa úprimne báť Boha. Všetci zanechajú svoje modly, ktoré ich zvädzali do bludov, a dobrorečiť budú večnému Bohu v spravodlivosti. ⁷ Všetci synovia Izraela, ktorí sa v tých dňoch vyslobodia a úprimne si spomenú na Boha, zhromaždia sa a prídu do Jeruzalema. Navěky a v bezpečí budú bývať v Abrahámovej krajine a dostanú ju do vlastníctva. Radovať sa budú tí, čo milujú Boha úprimne, tí však, čo páchajú nepravosť a hriech, zmiznú z povrchu zeme.

Tóbiho posledné napomenutia. – ⁸ A teraz vám, deti, nariaďujem: Slúžte Bohu úprimne a robte, čo sa mu páči. Aj svoje deti učte, aby žili spravodlivo a preukazovali milosrdenstvo, aby pamätali na Boha a zvelebovali jeho meno úprimne a z celej svojej sily v každom čase. ⁹ Ty však, syn môj, odíď z Ninive a nezostávaj tu! ¹⁰ Odo dňa, keď pochováš svoju matku vedľa mňa, neostávaj na jeho území. Lebo vidím, že je v ňom veľa nepravosti a že sa v ňom pácha veľa podvodov a nik sa za to nehanbí. Pozri, syn môj, čo urobil Nadab Achikarovi, ktorý ho vychoval. Nepriviedol ho zaživa pod zem? Ale Boh obrátil potupu do tváre vinníka: Achikar sa vrátil na svetlo a Nadab vošiel do večnej tmy, lebo sa pokúšal Achikara zabiť. Keďže Achikar preukazoval milosrdenstvo, unikol z osídla smrti, ktoré mu nastavil Nadab, a Nadab padol do osídla smrti, ktoré ho zahubilo. ¹¹ Vidíte teda, deti moje, aký účinok má milosrdenstvo a kam vedie nepravosť: že ona zabíja. A už ma moja duša opúšťa...“ Položili ho na lôžko, zomrel a pochovali ho s poctami.

Epilóg, 14, 12 – 15

14, 1 – 11. Pohania sa nakoniec vzdajú svojich modiel, vstúpia do Jeruzalema (do Kristovej Cirkvi) a budú uznávať kráľa Izraela, t. j. Krista. Kniha Tobiáš vyznieva teda ako krásne mesiášske proroctvo, ktoré predpovedá obrátenie pohanov k pravému Bohu. – Podľa gréckeho rukopisu mal Tóbi 58 rokov, keď oslepol, a po ôsmich rokoch zasa videl. Rozličné grécke rukopisy udávajú o Tóbiho veku rozličné čísla, takže jeho vek ostáva neistý.

14, 4. Pod výrazom „naši bratia“ treba asi rozumieť obyvateľov Južnej ríše (Judska). Ninive dobyli roku 612 pred Kr.

¹² Keď zomrela aj matka, Tobiáš ju pochoval vedľa otca. Potom odišiel on aj jeho žena do Médska a býval so svojím testom Raguelom v Ekbatane. ¹³ V starobe sa s úctou staral o nich a pochoval ich v médskej Ekbatane a stal sa dedičom Raguelovho majetku tak, ako aj svojho otca Tóbiho. ¹⁴ Zomrel vážený vo veku stosedemnásť rokov. ¹⁵ Ale prv ako zomrel, počul o skaze Ninive a videl jeho obyvateľov odvedených do Médska, keď ich zajal médsky kráľ Kyaxares, a velebil Boha za všetko, čo urobil obyvateľom Ninive a Asýrska. Prv ako zomrel, mohol sa teda radovať nad Ninive, a zveleboval Pána, Boha, po všetky veky vekov.